

Н.П. Книшенко, канд. філол. наук, доц. (*ХНАДУ, Харків*)
А.О. Книшенко, студ. (*ХНАДУ, Харків*)

ТЕРМІНОМАТЕРІАЛ ШЛЯХОВОГО БУДІВНИЦТВА ПЕРІОДУ УКРАЇНІЗАЦІЇ

Після створення СРСР одним із актуальних завдань країни стають невідкладні роботи з відновлення старих доріг і будівництва нових. Найближчими завданнями дорожніх відділів з будівництва й відновлення місцевих шляхів були оголошені такі: проектування дорожніх споруд, вироблення типових проектів, нагляд за виробництвом дорожньо-будівельних робіт, економічно-технічне дослідження доріг тощо. Утримання й будівництво доріг і мостів лягало на плечі місцевого населення. При цьому більшість робіт проводилася некваліфікованими робітниками.

Із метою підготовки кваліфікованих спеціалістів у Харкові 1930 року було відкрито Автомобільно-дорожній інститут, де викладання здійснювалося українською мовою.

Часовий відрізок від 1921 до 1934 рр. в історії української мови було названо «золотим десятиріччям» розвитку національної наукової термінології. Безпосереднє відношення до цього процесу мав Інститут української наукової мови (ІУНМ). Згадані роки були своєрідним проривом на шляху розвитку української термінології, оскільки цю діяльність підтримувала влада. Технічний відділ ІУНМ мав такі секції: будівельну, шляхів, мостів, сільськогосподарського машинознавства, автомобілів, авіації, механічну, електротехнічну та гідротехнічну.

Теоретичні засади термінотворення ІУНМ ґрунтувалися на термінологічних надбаннях НТШ (Наукового товариства ім. Шевченка), що розпочало свою діяльність ще в 1873 році у Львові. Варто наголосити, що в НТШ чітко виокремилися два напрями (прихильники народницької й міжнародної термінології), завдяки яким науковий термінологічний апарат активно поповнювався й розвивався. Тож саме завдяки внормувальній діяльності цих учених було видано близько 40 термінологічних словників у період із 1921 до 1932 року.

На особливу увагу заслуговує видання «Російсько-український транспортний словник. Південна округа шляхів» (1926 р.), укладач В. Журковський. У цій праці поряд із термінологічними сполуками автомобілебудування побіжно подається й термінолексика дорожнього будівництва. Серед словників, що вийшли друком у 30-х роках, привертає увагу «Словник будівельної термінології» С. Булди

(1930 р.). Це перекладний російсько-український словник з українсько-російським покажчиком. Ще однією термінографічною працею є «Словник транспортної термінології» (1932 р.). Як і попереднє видання 1930 р., цей словник подає термінологію будівництва й експлуатації автомобільних доріг частково.

Бурхливий темп індустріалізації зумовив розуміння на державному рівні важливості дорожньо-будівельної справи. Уже в кінці 30-х років було організовано комісію, робота якої передбачала укладання «Рекомендацій з термінології в галузі дорожньої справи».

Одним із членів зазначеної комісії був професор Олександр Костянтинович Біруля, якого було призначено також завідувачем кафедри будівництва й експлуатації автомобільних доріг Автомобільно-дорожнього інституту (нині – ХНАДУ). Поряд із О.К. Бірулею в колишньому СРСР працювало й чимало інших видатних науковців-дорожників та інженерів, напр. М.І. Волков, К.А. Князюк, Г.Г. Махов, С.М. Муравлянський, М.М. Под'яконов, Я.В. Столяров, В.С. Холмогоров та ін., внесок яких у розбудову вітчизняної дорожньо-будівельної термінології вартий уваги й ґрунтовного вивчення.

Результатом їх роботи був вихід у 20–30-х рр. ХХ ст. таких видань: «Порадник шляховику колгоспників», «Утримання і ремонт білих і чорних шосе», «Шляхова гідротехніка», «Шляхи низького технічного типу», «Клінкерні шляхи за кордоном», «Шляхи низької вартости на Україні», «Місцеві шляхові і будівельні матеріали», «Ґрунтові шляхи за кордоном», «Матеріали до геології та технології будівельного каміння», «Технічні типи автовозових шляхів у другу п'ятирічку», «Ґніванська каменяря. Матеріали до геології та технології будівельного каміння», «Ґрунтово-шляхові дослідження на Україні», «Польові ґрунтово-шляхові дослідження», «Ґрунти України», «Захист шляхів і мостів від льодоходу та весняної води», «Шляховий клінкер», «Теорія плоских статично невизначених конструкцій» тощо.

Більшість цих праць доповнена невеликими українсько-російськими термінологічними словничками.

Завдяки саме таким кваліфікованим фахівцям, які збирали мовні матеріали й застосовували їх до відповідної галузі господарювання, відбувалося формування національної, у тому числі й дорожньо-будівельної, термінології в період українізації. Праці вчених, що дійшли до нас, мають значення як для науково-технічних працівників, так і для термінологів.